

Наконечний А.Б.
асистент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ЇХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Охорона та раціональне використання природних об'єктів та їх ресурсів є одним із головних завдань будь-якої держави в постіндустріальну епоху. В той же час, одним із основних принципів діяльності правової держави є гарантування права приватної власності. Саме тому в умовах необхідності збереження певних природних об'єктів та їх ресурсів, а також задоволення громадських чи державних потреб з однієї сторони, і постійне зростання кількості приватних власників з іншої, призводить до того, що публічний інтерес вступає в конфлікт з інтересом приватним. Дієвим механізмом щодо вирішення даного роду суспільних конфліктів та розставлення пріоритетів в кожному конкретному випадку є відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності.

Спеціальним законом, що здійснює регулювання відповідних відносин є Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі – Закон). Здійснюючи комплексний аналіз об'єктів, визначених ст. ст. 7-8 Закону (відчуження для сус-

пільних потреб) та ст. 15 Закону (примусове відчуження для суспільної необхідності) можна дійти висновку, що законодавець приділяє найбільшу увагу об'єктам, що спрямовані на задоволення суспільних чи громадських інтересів шляхом будівництва соціальної інфраструктури. В той же час, збереження природних багатств відповідно до Закону можливе лише шляхом відчуження земельних ділянок з метою поширення об'єктів природно-заповідного фонду. Вказаний паритет підтверджується також у результаті аналізу судової практики справ щодо примусового відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності. Так, в єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні рішення щодо примусового відчуження земельних ділянок для розміщення об'єктів природно-заповідного фонду.

Проте, реєстр містить значний комплекс справ щодо відчуження земельних ділянок для видобування корисних копалин. Складається враження, що законодавчий механізм вдало використовується не для охорони природних ресурсів, а навпаки їх використання шляхом екстенсивної розробки та збагачення інших приватних осіб. Так, у справі №874/3/14 за позовом Володарсько-Волинської РДА Житомирської області до ОСОБА-4, ОСОБА-5, ОСОБА-6, ОСОБА-7, за участю третьої особи на стороні позивача ТзОВ «Лезниківський кар'єр», Волинська РДА зверталась до Житомирського апеляційного адміністративного суду з вимогами відчужити земельні ділянки сільськогосподарського призначення та їх частини загальною площею близько 10,5 га для потреб ТзОВ «Лезниківський кар'єр», яке на цих землях планує розширити видобуток граніту та інших будівельних матеріалів. Суд не прийняв до уваги доводи одного з Відповідачів щодо того, що видобуток конкретних копалин у конкретному місці не є настільки необхідним, щоб виправдовувати примусове вилучення власності та забезпечувати потреби приватного підприємницького товариства і задовольнив позовні вимоги. [Постанова Житомирського апеляційного адміністративного суду № 874/3/14 від 27 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41825360>]. Саме тому, на нашу думку, важливим є закріплення більш жорсткіших вимог щодо можливостей примусового відчуження земельних ділянок для подібного роду підстав, обмеження переліку корисних копалин, для видобутку яких можливо здійснити відчуження та категорій земель, з яких таке відчуження можна здійснити.

Наступним аспектом, який дозволить більш ефективно забезпечувати охорони різного роду природних ресурсів України є розширення переліку підстав примусового відчуження земельних ділянок. Так, відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про курорти» у разі схвалення клопотання центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері курортів, погоджує це клопотання з власниками чи користувачами земельних ділянок [Про курорти: Закон

України від 5 жовтня 2000 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №50. – Ст. 435]. В той же час, відсутній обов'язок власників таких земельних ділянок передати таку земельну ділянку, а вповноваженому органу – звернутись з позовом про примусове відчуження такої земельної ділянки.

На необхідності екологізації Закону наголошує А.В. Корецький, який пропонує внести наступні зміни до чинного законодавства щодо примусового відчуження земельних ділянок: включити до переліку земельних ділянок приватної власності, що можуть бути викуплені для суспільних потреб не тільки для розташування об'єктів природно-заповідного фонду та інших категорій земель, які будуть віднесені до складу національної екологічної мережі такі як землі водного фонду водно-болотні угіддя, водоохоронні зони, землі оздоровчого, рекреаційного та лісогосподарського призначення, частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, сіножаті тощо; у процесі викупу земель сільськогосподарського призначення приватної власності для суспільних потреб необхідно враховувати їх якісний стан, оскільки майже кожний третій гектар в Україні деградований, а другий – дефляційно небезпечний [Корецький А. В. Удосконалення економіко-правових основ відчуження земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб / А.В. Корецький // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. №2. – С. 192-198.].

Виходячи із вищенаведеного, можна зробити загальний висновок про те, що чинне законодавство в сфері примусового відчуження земельних ділянок потребує свого доопрацювання в напрямі його екологізації. Воно має відбуватись шляхом прийняття більш суворих вимог щодо відчуженні земельних ділянок для об'єктів з метою здійснення використання природних ресурсів та розширення переліку підстав їх примусового відчуження для об'єктів з метою забезпечення охорони природних ресурсів.